

III החקלאות

על רקע ירידת התוצר העסקי בלט השנה גידולו של תוצר החקלאות ב-1.9 אחוזים (לוח א'-18). חלקו של ענף החקלאות הגיע בשנת 2001 לכדי 2.5 אחוזים מהתוצר העסקי. בהיותו ענף המספק מוצרי מזון, עלייה בתוצרו עונה בעיקר על גידול הצריכה מקומית בהיקפים הדומים לגידול האוכלוסייה.

המגמות ארוכות הטווח המאפיינות את המגזר החקלאי נמשכו גם השנה. נמשך גידול ההסתמכות על עבודה זולה של זרים, תוך ירידת משקל המועסקים הישראלים ומספרם וצמצום של מספר העובדים הפלסטינים. נמשכה עלייתם של מחירי התשומה החקלאית בקצב מהיר מזה של עליית מחירי התפוקה החקלאית. שיעור גידולו של התוצר החקלאי בטווח הארוך גבוה במעט משיעור הגידול של האוכלוסייה: בשנים 1997 עד 2001 גדל תוצר החקלאות ב-3.2 אחוזים, בממוצע לשנה, והאוכלוסייה גדלה ב-2.5 אחוזים. הביקוש המקומי גדל בדומה לגידול האוכלוסייה ולעלייה ברמת החיים. היבוא של תוצרת חקלאית המשיך להתרכז, בשל מגבלות אדמיניסטרטיביות, במוצרים שאינם מיוצרים בישראל³³. משקל היצוא החקלאי בתפוקה יציב בשנים האחרונות.

תשומת העבודה בענף ירדה השנה ב-13.7 אחוזים, תשומת ההון עלתה בכ-0.5 אחוז, וכך עלה הפריון הכולל ליחידת תשומה ב-10.6 אחוזים. הפריון בחקלאות בטווח הקצר נתון לשינויים חריפים, בהשפעת גורמי טבע, ולכן אין ללמוד בטווח הקצר על הפריון ארוך הטווח. זה עלה בשנים 1998 עד 2001 בשיעור שנתי של 4.6 אחוזים. המחיר היחסי של התפוקה בניכוי מדד המחירים לצרכן ירד מעט, ומחירי התשומה עלו מעט, בעיקר עקב עליית מחיר המים לחקלאות. אלה משקפים את המשך המגמה הרב-שנתית של הרעה ב"תנאי הסחר" של הענף, כלומר ביחס שבין מדדי מחירי התפוקה לאלה של התשומה. ההכנסה הריאלית הכוללת מחקלאות גדלה בכאחוז, והתחלקותה בין תשלומי שכר על עבודה שכירה לבין הכנסה ריאלית מעבודה עצמית ומהון דמתה לזו של השנה הקודמת. ואולם, המשך מגמת התחלופה בין החקלאים הלא-שכירים, העוזבים את הענף, לבין המועסקים השכירים (ששכרם נותר השנה ריאלית ללא שינוי) העלתה מאוד, ב-29 אחוזים בממוצע, את ההכנסה לחקלאי לא-שכיר (ללא פיצויים).

הירידה בתשומת העבודה בחקלאות הואצה השנה³⁴. השינוי בהרכב התעסוקה נמשך גם ב-2001: מספר העובדים הפלסטינים ירד, בגלל המצב הביטחוני, מעשרת אלפים אשתקד לאלף ושלוש מאות השנה, ועובדים אלו היוו השנה 1.9 אחוזים בלבד מהמועסקים בחקלאות, לעומת כ-13 אחוזים בממוצע בשנים 1998 עד 2000. חלק מהעובדים הפלסטינים הוחלפו בזרים, ומספר העובדים הזרים גדל בכ-4.2 אחוזים, ל-32,000. תלותו של הענף בעובדים הזרים גוברת אפוא והולכת: מכ-35 אחוזים מסך המועסקים ב-1999 עלה משקלם לכ-37.5 אחוזים ב-2000 ולכ-45 אחוזים ב-2001 (דיאגרמה א'-25). בתחילת 2002 אישרה הממשלה תוספת של 6,000 עובדים זרים לחקלאות.

33 להוציא את היבוא מהרשות הפלסטינית, המתמקד בירקות, שחלקו ביבוא החקלאי קטן יחסית.
34 לצורכי פרק זה הותאמו, מ-1995 ואילך, נתוני המועסקים ותשומת העבודה בחקלאות ממקורות הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה להגדרת הענף במחלקה לחקלאות שם: נגרעו מהענף עובדי הגינון, הכלולים בו על פי הגדרות סקר כוח אדם.

על רקע ירידת התוצר העסקי בלט השנה גידולו של תוצר החקלאות ב-1.9 אחוזים.

נמשך גידול ההסתמכות על עבודה זולה של זרים. נמשכה עלייתם של מחירי התשומה החקלאית בקצב מהיר מזה של עליית מחירי התפוקה החקלאית.

תשומת העבודה בענף ירדה השנה ב-13.7 אחוזים, תשומת ההון עלתה בכ-0.5 אחוז, וכך עלה הפריון הכולל ליחידת תשומה ב-10.6 אחוזים.

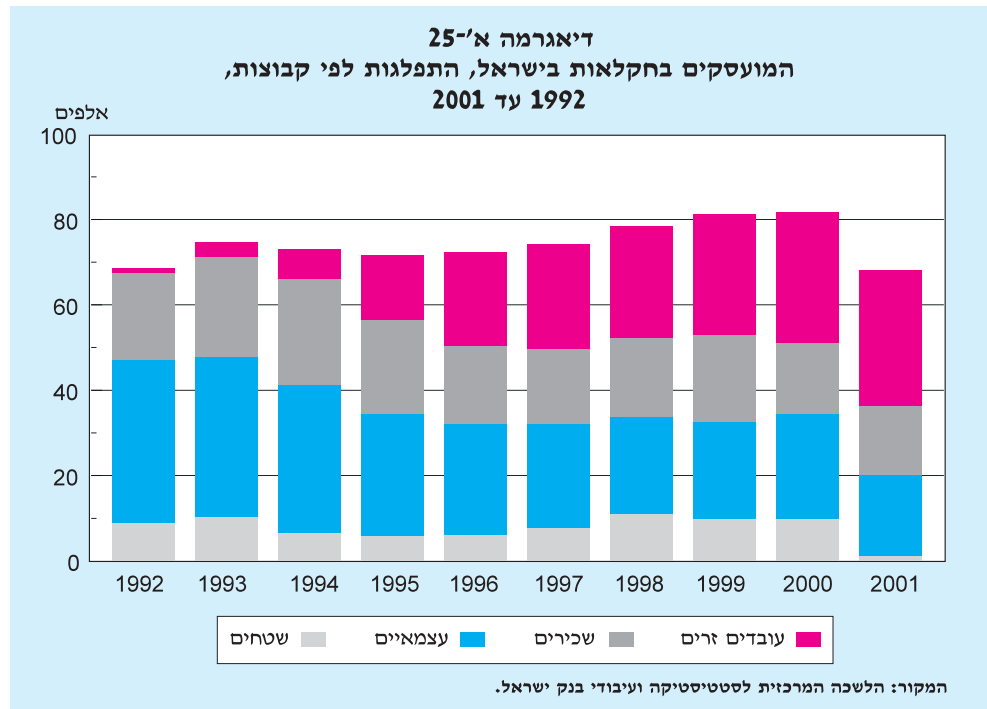
ההכנסה לחקלאי לא-שכיר עלתה השנה ב-29 אחוזים בממוצע.

תלותו של הענף בעובדים הזרים גוברת והולכת: מכ-35 אחוזים מסך המועסקים ב-1999 עלה משקלם לכ-37.5 אחוזים ב-2000 ולכ-45 אחוזים ב-2001.

לוח א'-18

אינדיקטורים לפעילות ענף החקלאות, 1987 עד 2001¹ (שיעורי שינוי כמותיים שנתיים, אחוזים)

ממוצע										

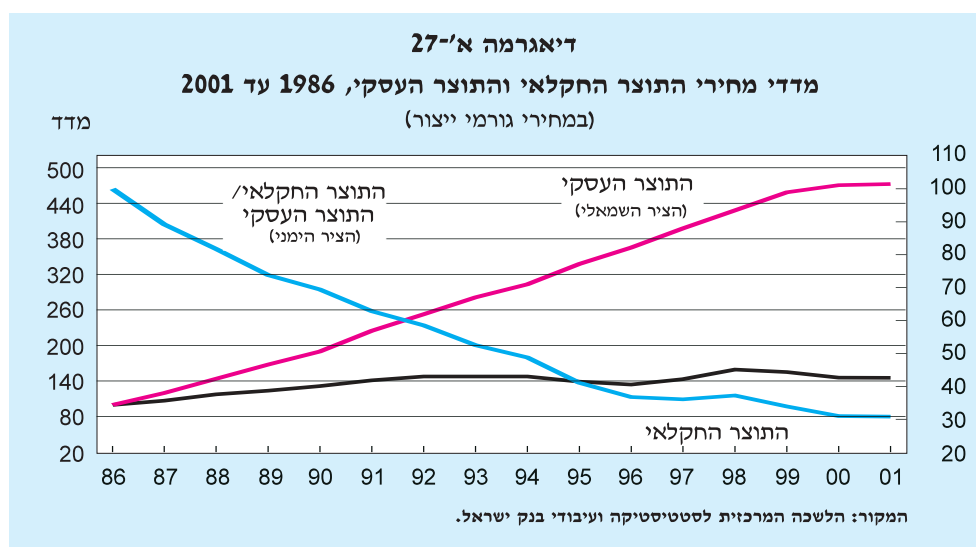
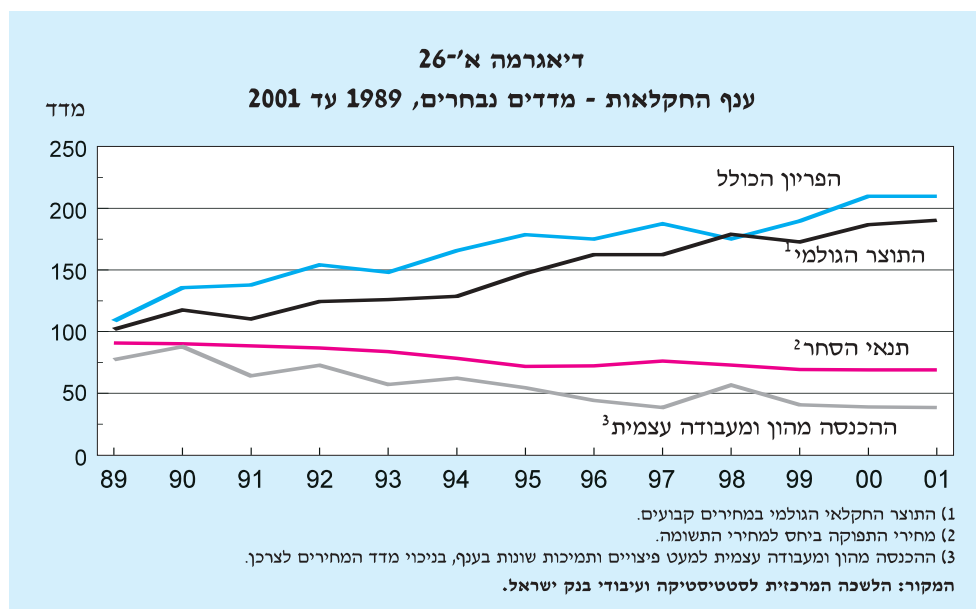

ענף החקלאות אופייני בעבר, בין השאר, בחלק הקטן של העבודה השכירה והשכר בהכנסה הנובעת ממנו; מאפיין זה נעלם בהדרגה במהלך העשור האחרון לנוכח השינויים המבניים והחברתיים המתחוללים בהתיישבות החקלאית, במיוחד מאז 1995; בשנים האחרונות שיעור השכר בהכנסה הכוללת מחקלאות הוא יציב - כ-60 אחוזים. אם נכלול בסך ההכנסות מעבודה בחקלאות גם את תשומת העבודה של העצמאיים, נקבל שהתמורה להון בענף היא בממוצע שלילית. מסקנה זו מסבירה את עזיבת החקלאים העצמאיים ואת התגברות הנטייה להתבסס על עבודה שכירה זולה - תהליכים שהם, כנראה, בלתי נמנעים בתנאי השוק הנוכחיים. נראה שתהליך הצמצום של מספר העצמאיים בענף היה מואץ עוד יותר אילו שופרו אפשרויות התעסוקה האלטרנטיביות במשק ובתוך היישוב הכפרי, וזאת בתנאים מוסדיים המתאימים יותר לניידות עובדים (סידור פנסיה, הסבה מקצועית וכו'). גם התבהרות המדיניות של הפשרת קרקעות חקלאיות והמדיניות של הקטנת מכסות המים או ייקורם עשויים להאיץ את התהליך.

אף שדיון בהתפתחות החקלאות בשנה בודדת משמעותו מוגבלת, מפני אופיו המיוחד של הענף, נציין שבשנת 2001 נותרה התפוקה החקלאית הכוללת יציבה: תפוקת ענפי הצומח - כ-54 אחוזים מסך התפוקה - הצטמצמה בכ-1.6 אחוזים, ואילו תפוקת ענפי בעלי החיים גדלה ב-2.6 אחוזים. לצמצום התפוקה תרמה, כנראה, גם ההתייקרות הריאלית של התשומות שבשימוש ענפי הצומח, ובמיוחד המים, שהתייקרו נומינלית ב-9.4 אחוזים, בהמשך להתייקרות ממוצעת של כ-5.65 אחוזים בכל אחת מהשנים 1999 ו-2000. התייקרות המים מביאה למעבר הדרגתי לשימוש במי קולחים או מליחים ולגידולים הצורכים מעט מים.

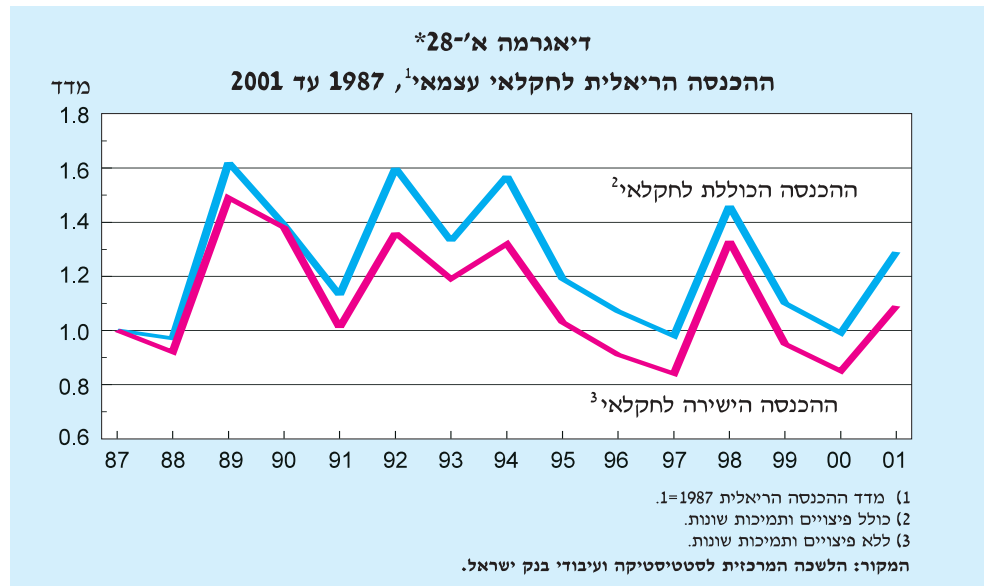
החקלאים העצמאיים
עוזבים את הענף, משום
שהתמורה להון בו היא
בממוצע שלילית.

לצמצום התפוקה של
ענפי הצומח תרמה,
כנראה, גם ההתייקרות
הריאלית של המים.

הייצור ליצוא היווה השנה כ-19 אחוזים מהתפוקה החקלאית, לאחר גידול של 2.4 אחוזים לעומת שנת 2000. הייצור ליצוא הכותנה גדל השנה בכ-65 אחוזים, והייצור ליצוא ההדרים פחת ב-12 אחוזים, בהמשך למגמות רב-שנתיות (לוחות א'-נ' 29 ו-א'-נ' 30). עיקר היצוא החקלאי (כ-91 אחוזים ממנו) הוא יצוא ענפי הצומח. יצוא הירקות, שמשקלו ביצוא החקלאי הולך וגדל, נהנה השנה מגידול של 25 אחוזים - המשיך למגמה שהחלה ב-1998. זאת הודות לזמינות של עובדים זרים, וגם הודות להתמחות ביצוא ירקות אורגניים. (ראו תיבה א'-7).

הייצור ליצוא הירקות נהנה השנה מגידול של 25 אחוזים - המשיך למגמה שהחלה ב-1998. זאת הודות לזמינות של עובדים זרים.

תיבה א'-7: חקלאות אורגנית

החקלאות האורגנית נמצאת בתנופת פיתוח - בניגוד לחקלאות הקונבנציונלית, הדורכת במקום זה כמה שנים. בשנים 1998 עד 2001, שבהן התפוקה הכוללת של ענף החקלאות כמעט לא צמחה, צמחה התפוקה של החקלאות האורגנית בשיעור של כ-30-40 אחוזים לשנה, והתחזיות הן להמשך צמיחתה בעתיד. ערך התפוקה החקלאית האורגנית היה בשנת 2001 כ-210 מיליוני ש"ח, וכ-70 אחוזים ממנה יוצאו, לעומת כ-19 אחוזים בענף החקלאות בכלל.

לחקלאות האורגנית מספר יתרונות ביחס לחקלאות הקונבנציונלית, והראשון שבהם הוא יתרון סביבתי - אי זיהום של הקרקע ומקורות המים. נוסף על כך התמורה לחקלאי בחקלאות האורגנית גבוהה יותר מאשר בחקלאות הקונבנציונלית, שכן פער המחירים בין מוצר אורגני לקונבנציונלי הוא בין 30 ל-100 אחוזים. פוטנציאל היצוא של ישראל בתחום זה גדול מאוד, הודות לדרישה המרובה בחו"ל, ולמחסור בהיצע, בעיקר בעונות החורף והאביב, שבהן יש לישראל יתרון יחסי. על כן גדל יצוא המוצרים האורגניים בהתמדה, והיקפו הגיע בשנת 2001 לכ-140 מיליוני ש"ח.

ענף החקלאות האורגנית מבוסס על אמון הצרכנים ועל אמינות האספקה. החקלאות האורגנית שמה לה למטרה את חיזוק הבקרה על האיכות, האמינות והשקיפות. אמון הצרכנים מתבטא בביטחון כי אין מסמנים מוצר לא-אורגני כאורגני, וכי המוצר האורגני הנמכר להם הוא מוצר טבעי העומד בתקנים בין-לאומיים. כיום הפיקוח מתנהל על ידי חברה בלתי תלויה שהקימו הארגון לחקלאות אורגנית ועמותת הצרכנים האורגניים. הפיקוח הוא על התוצרת ליצוא ולצריכה מקומית - אולם רק על תהליך הייצור, ועל החנויות הגדולות; רוב החנויות אינן מפוקחות. חוק הפיקוח על תוצרת אורגנית, הנמצא בטיפול ועדת הכלכלה של הכנסת (עבר קריאה טרומית), יבטיח שלא יירשם על מוצר לא-אורגני שהוא אורגני.

בשלוש השנים האחרונות גדל מלאי ההון הגולמי בחקלאות בשיעור מתון של פחות מאחוז לשנה. (עם השתוות ההשקעה הגולמית לגרט השנתי, נעצרה "אכילת ההון" הרצופה, שאפיינה את הענף מאז 1986). מלאי ההון הגולמי חוזר בראשית 2001 לרמה של אמצע שנות התשעים.

היקף התמיכות בתפוקה החקלאית³⁵ - כולל סובסידיות ותשלומי העברה גלויים וישירים בלבד - גדל ב-2001, בכ-58 אחוזים - לשיעור של 3.9 אחוזים בקירוב מערך התפוקה³⁶. היקף התמיכות במחירי המים לחקלאות גדל השנה מאוד, והגיע ל-333 מיליוני ש"ח, לעומת 129 מיליונים אשתקד. גידול זה נבע, בין השאר, מהפיצוי לחקלאים על הקטנתן של מכסות המים. הרמה הכוללת של הסובסידיות האחרות (לביצים, לפטימים ועוד) דמתה השנה לזו של שנת 2000. נזכיר כי בארצות OECD מקובלות תמיכות בחקלאות, ובמיוחד "תמיכות ירוקות"³⁷ בשיעורים גבוהים אף יותר.

מלאי ההון הגולמי
בחקלאות נשאר יציב.

השנה גדל מאוד היקף
הפיצוי על קיצוץ
במכסות המים.

תיבה א' -8 - מדיניות המים

משק המים בישראל שרוי במשבר עמוק, משום שצריכת המים גבוהה בהרבה מהיצע המקורות. בגלל פער בין הביקוש להיצע, שהחל להיווצר בתחילת שנות התשעים, הגיע הגירעון המצטבר בשנת 2001 ל-2.5 מיליארדי מ"ק מים שפירים. היצע המים השפירים, בשנה שבה המשקעים ממוצעים הוא 1.55 מיליארדי מ"ק, והיקף הביקוש למים שפירים בכל התחומים - משקי הבית, התעשייה, החקלאות, הרשות הפלסטינית והעברת מים לירדן - הוא, כ-1.785 מיליארדי מ"ק לשנה. מזה צורכת החקלאות 880 מיליוני מ"ק, משקי הבית צורכים 720 מיליונים, ולפיכך הגירעון השנתי הממוצע הוא 235 מיליוני מ"ק. הכינרת והאקוויפרים התת-קרקעיים משמשים גורם מייצב: בשנים גשומות צוברים בהם מים, שאותם שואבים בשנים שחונות, ועל כן היצע המים בשנים שחונות דומה להיצעם בשנים גשומות. המשבר במשק המים מתבטא במיפלסי מים נמוכים של מאגרי המים ובהדרדרות של איכות המים - הימלחות והזדהמות. המשך מדיניות המים הנוכחית והגידול הצפוי של האוכלוסיות - הישראלית, הפלסטינית ובשאר האזור - יחריפו את הבעיה.

בהתוויית מדיניות המים של ישראל יש להביא בחשבון את המציאות האזורית. משאב המים נמצא במחסור, משום שהביקוש לו הולך וגדל, כתוצאה מגידול מהיר של האוכלוסייה באזור ומהעלייה של רמת החיים בישראל - ואילו ההיצע כמעט אינו גדל. חלוקת המים היא סלע מחלוקת בינינו לבין שכנינו. לכן השיקולים בחלוקה ובפיתוח מקורות המים אינם כלכליים בלבד, אלא גם ביטחוניים ופוליטיים. ישראל

35 על פי נתונים חלקיים בלבד. ייתכן שהתמיכה גדולה יותר.
36 לא כולל את התמיכה בעלות ההון בגין חלקה של החקלאות במערכת המים, וכן את התמיכה הגלומה בהגנה על התוצרת המקומית מפני תחרות מחו"ל, רכיב שהצטמצם בשוליים בשנים האחרונות. בהקשר של החשיפה ליבוא יצוין שעל פי "הסכמי פאריס" עם הפלסטינים בוטלו כל המגבלות הכמותיות על יבוא תוצרת חקלאית משטחי האוטונומיה החל מחודש ינואר 1998.
37 תמיכות לא לייצור או ליצוא.

מעבירה לירדן, על פי חוזה השלום עמה (מ-1994) כ-55 מיליוני מ"ק מים בשנה. בהתאם להסכם על פיתוח מקורות המים שישראל חתומה עליו, יפותחו מקורות מים חדשים בהיקף של כ-100 מיליוני מ"ק, שיועברו לירדן, השרויה במצוקת מים קשה. גם לפלסטינים תביעות משמעותיות, וכדי לבסס אותן נוקטת הרשות הפלסטינית אסטרטגיה של שימור אי-היעילות הנוכחית והגדלת הדרישות מישראל. עם השיקולים האפשריים נמנית היווצרות תלות בין הישויות: מים זולים שישראל תספק לירדן ולפלסטינים יכולים לעודד את החקלאות שם וליצור התמחות יחסית בענף זה, ואילו ישראל תמשיך להתמחות בענפים שבהם היא נהנית מיתרונות יחסיים.

מדיניות המים הנוכחית מביאה להקצאה לא נכונה של השימושים במים - הבית, החקלאי והתעשייתי: מחיר מים לשימוש חקלאי - כ-0.808 ש"ח למ"ק - הוא מסובסד, ולכן נמוך מהעלות השולית של הפקתם והובלתם, שהיא כ-1.4 ש"ח למ"ק; התמיכות במחירי המים לחקלאות מסתכמות ב-300 מיליוני ש"ח בקירוב. בעלות האמורה לא מובא בחשבון הנזק הנגרם לאקוויפרים בגלל שאיבת יתר. בקביעת המחיר של המים לחקלאות יש להתחשב גם בהשפעות החיצוניות של החקלאות. ההשפעות החיצוניות החיוביות הן העסקת כ-35,000 ישראלים, פיתוח ההתיישבות, פיזור האוכלוסייה לשם שמירת השליטה על קרקעות ואספקת מזון עצמית. ההשפעה החיצונית השלילית היא זיהום סביבתי, בעטיו של שימוש בחומרי דישון והדברה. הכמות המוקצית לחקלאות מוגבלת במכסות, וההקצאה היא על בסיס היסטורי, ואינה נגזרת משיקולים של יעילות כלכלית.

החקלאים עושים שימוש גם במים שפירים וגם בקולחים, העוברים טיהור ומושבים לשימוש. היקף השימוש בקולחים הוא כיום כ-270 מיליוני מ"ק, אולם ההיצע הפוטנציאלי של קולחים לחקלאות, אם יפותחו מיזמים חדשים להשבתם¹, הוא כ-320 מיליוני מ"ק. חלק מהקולחים המושבים מוזרמים לים, כי ההפרש במחיר שמשלמים החקלאים בין המים הקולחים לשפירים אינו מצדיק תמיד הקמת צנרת להזרמת הקולחים ממפעלי הטיהור אל החקלאים. משרד האוצר פועל בהתמדה להעלאת מחיר המים השפירים יחסית למים המושבים לחקלאות, כדי שיהיה לחקלאים כדאי להשתמש במים מושבים. בתמחור הקולחים המשמשים לחקלאות אמנם ראוי להטיל את עלות ההזרמה על החקלאים, אולם בעלויות ההשבה והסילוק ראוי שישאו המזהמים, כלומר היישובים העירוניים או/ו המפעלים².

מחיר המים לשימוש ביתי הוא 3.46 ש"ח למ"ק. חברת "מקורות", המספקת את המים לרשויות המקומיות, מוכרת להן מים ב-1.42 ש"ח למ"ק, בדומה למחיר לתעשייה. הפער בין המחיר לשימוש ביתי ובין המחיר לרשות המקומית הוא הרווח של האחרונה, ולכן לרשות המקומית יש מניע להגדיל את הצריכה הביתית של המים.

1 הקמת המיזמים האלה אמורה להימשך כארבע שנים.

2 ליתר דיוק: המזהם צריך לשאת בהוצאה שתביא את המים לדרגת השבה שבה הם אינם מזיקים לסביבה, ואילו החקלאי צריך לשאת בהוצאת המים בדרגת ההשבה הרצויה לו, שיתכן כי היא נמוכה מדרגת ההשבה הנדרשת מן המזהם.

דרכים להגדלת היצע המים

הדרך	המחיר למ"ק ³	האיכות	הכמות הפוטנציאלית	הערות
התפלה	55 סנטים	שפירים	לא מוגבלת	חושב לפי מתקן גדול, המתפיל כ-50 מיליוני מ"ק לשנה. הולכים ומוקמים שני מתקנים, באשקלון ובאשדוד, שיספקו יחד, מסוף 2003, 95 מיליוני מ"ק לשנה. שלושה מתקנים נוספים יספקו יחד, בשנת 2004, 65 מיליוני מ"ק לשנה.
פיתוח מקורות מים שוליים (ניצול מי שיטפונות)	55 סנטים	שפירים	30 מיליוני מ"ק לשנה	
פוטנציאל לא מנוצל של מים שפירים		שפירים	אין פוטנציאל בלתי מנוצל. צפוי דווקא צמצום, כתוצאה מתהליכי עיור והשחתת מקורות.	באגנים המזרחיים יש מים שהובטחו לפלסטינים.
מקורות מים מליחים	30-35 סנטים	מליחים/שפירים	55 מיליוני מ"ק לשנה	על ידי שדרוג של המים המליחים לשפירים או על ידי שימוש במים המליחים בחקלאות בגידולים מסוימים. ניתן לשדרג לשפירים כמות נוספת של 50 מיליוני מ"ק, בעלות גבוהה ממחיר ההתפלה. 100 מיליוני מ"ק של מים שפירים יצטרכו טיפול בעתיד, בשל תהליכי הימלחות.
קולחים	27 סנטים	קולחים איכות משתנה	170 מיליוני מ"ק לשנה מעל לניצול הנוכחי, בשנת 2010	הרחבה באמצעות מפעלים חדשים, הגדלת הקיבולת של מפעלים קיימים ושדרוגם. כ-50 מיליוני מ"ק ניתנים להקמה בתוך 4 שנים.
יבוא מים	80 סנטים	שפירים	100 מיליוני מ"ק לשנה	התשתית לקליטת יבוא המים הוקמה.
הקטנת איבוד המים במערכת העירונית		שפירים	40 מיליוני מ"ק לשנה	הקטנת האיבוד מ-10 אחוזים ל-4 אחוזים בממוצע.

3 מחיר זה כולל את ההשקעה וכן את ההזרמה עד למוביל הארצי.

בעבר גרס האוצר כי עד שלא יועלו מחירי המים לחקלאות אין להשקיע רבות בהגדלת היצעים; עתה, מפאת הנזק לאקוויפרים, בשל המשך שאיבת היתר, ולנוכח התחזיות לעתיד, נשקלים גם פתרונות בצד ההיצע. להלן נבדיל בין פתרונות של טווח קצר לפתרונות של טווח ארוך.

הפתרונות המוצעים כדי לאזן בין הביקוש להיצע הם העלאת מחירי המים השפירים לחקלאות בטווחים הקצר והארוך, ובטווח הקצר בלבד – יבוא מים. הפתרונות בטווח הארוך הם הגדלת היצע המים על ידי התפלה, פיתוח מקורות מים שוליים – מי שיטפונות ומקורות מים מליחים – שימוש חוזר בקולחים לחקלאות, והפחתת איבוד המים על ידי שיפור הניהול של משאבי המים ברשויות המקומיות.

מבדיקת האפשרויות עולה, כי הפתרון הרצוי ביותר מבחינת משק המים הוא להעלות את מחיר המים לחקלאות. המומחים, ובעיקר הכלכלנים⁴, מסכימים כיום כי על מחיר המים לחקלאים לשקף את עלותם השולית, וכי בעלות השולית יש להביא בחשבון את ההשפעות החיצוניות החיוביות והשליליות של החקלאות. העלאת מחיר המים לחקלאים מ-18 סנטים למ"ק – מחירים כיום – ל-30 סנט למ"ק (שהוא המחיר לתעשייה) תקטין – בגמישות ביקוש של 0.5 – עד 0.8 – את צריכת המים השפירים ב-30 אחוזים⁵. כתוצאה מכך החקלאות אמנם תתכווץ, ו/או תעבור לגידולים חסכוניים במים, אבל מחיר זה של המים השפירים יניע את החקלאים להשקיע בצנרת שתזרים אל שטחי הגידול מי קולחים מושבים. במקביל להעלאת מחיר המים יש לבטל את המכסות (תוך מתן פיצוי לחקלאים), וכן להתיר יבוא של מוצרים חקלאיים הצורכים מים בכמויות גדולות. כך תעבור המדינה לעודף מים, לפחות בשנים הקרובות, ויהיה ניתן לשקם את האקוויפרים על ידי החדרת מים אליהם. אם העלאת מחיר המים לחקלאות לא תתאפשר, מסיבות פוליטיות, יש לשקול יבוא מים בטווח הקצר כדי למזער את הנזק לאקוויפרים. התשתית לקליטת המים המיובאים כבר קיימת. העלות של יבוא מים גבוהה מדי – כ-80-70 סנטים למ"ק – ולכן היבוא אינו פתרון לאורך זמן. מכל מקום, מן ההכרח לשנות את ההסדר שעל פיו יש לרשויות המקומיות עניין בהגדלת הצריכה הביתית.

בעניין הגדלת ההיצע בטווח הארוך – עד כה הוצאו מכרזים להתפלה של כ-160 מיליוני מ"ק בשנה. המחיר למ"ק, כולל הובלה עד לחיבור למוביל הארצי, הוא לפחות כ-55 סנטים. מחיר זה אינו כולל את ההשפעות הסביבתיות השליליות של ההתפלה – זיהום האוויר והשחתת רצועת חוף הים – והוא גבוה בהרבה מהעלות השולית הנוכחית של מים שפירים (אף זאת ללא ההשפעות הסביבתיות): כ-30 סנט. הצדקה כלכלית להתפלת מים קיימת, אם בכלל, רק כאשר מביאים בחשבון את

4 צבי אקשטיין "האם צריך להתפיל מים?", משבר משק המים מחקרים ודעות (תל-אביב: המרכז הבינתחומי לניתוח ותחזית טכנולוגית, אוניברסיטת תל אביב 2001), יואב כסלו, יצחק רביד ומנשה דודון – ראו ארגון סופר, "מיפוי קבוצות אינטרס בתחום מדיניות המים בישראל", מתוך: ברי רובין (עורך), שימוש יעיל במקורות מים מוגבלים, אוניברסיטת בר אילן, 2001.

5 צבי אקשטיין (2001); ראו הערה 4.

מכלול השיקולים - העלות השולית של הפקת המים והובלתם וההשפעות החיצוניות החיוביות והשליליות של החקלאות לעומת העלות השולית של ההתפלה. זהו, כנראה, פתרון פחות טוב מאשר העלאת מחיר המים לחקלאות. עם זאת ייתכן שיש להתפלה יתרון פוליטי-ביטחוני: על ידי מפעלי התפלה משותפים עם ירדן ו/או עם הפלסטינים תוכל ישראל ליצור אינטרס ירדני-פלסטיני-ישראלי משותף. אשר להשבת קולחים - עלותה נמוכה יחסית, כ-27 סנטים למ"ק. מיזמים בהיקף של 50 מיליוני מ"ק ניתנים להקמה בתוך פרק זמן קצר יחסית, כארבע שנים, אך אינם יוצאים לפועל בגלל מחלוקת בין משרד האוצר לחברת "מקורות".